

Turkish Studies Social Sciences

Volume 14 Issue 2, 2019, p. 21-35
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14636
ISSN: 2667-5617

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Kasım 2018

✓ Accepted/Kabul: Nisan 2019

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Nesrin TAĞIZADE-KARACA - Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU - Prof. Dr. Ülkü GÜRİSOY

This article was checked by turnitin.

FİKİR HAREKETLERİ DERGİSİNDE EDEBİ TENKİT VE TERCÜME*

Abide DOĞAN**

ÖZET

Yazar, gazeteci ve politikacı olan Hüseyin Cahit çok yönlü bir şahsiyettir. Cinayet romanları içinde büyümesi, Ahmet Mithat Efendi'nin edebiyat ve felsefesiyle beslenmesi, ondaki edebiyat merakının doğmasına neden olur. Ayrıca okumaya düşkün olan ve evinde büyük bir kütüphanesi bulunan babası ile siyasi olayları dikkatle izleyen annesinin de etkileri büyüktür. Hüseyin Cahit'in tercüme ile ilgisi ise idadi yıllarında tanıştığı Fransızca ve Fransız kültüründen kaynaklanır. Okul yıllarında ufak tefek tercüme yapıyor.

Hüseyin Cahit'in politik hayattan uzak kaldığı Cumhuriyet yıllarında tek başına çıkardığı telif ve tercüme yazıları ihtiva eden *Fikir Hareketleri* dergisinin düşünce hayatımızda önemli bir yeri vardır. Dergi, 1933-1940 yılları arasında tam yedi yıl boyunca çıkarılmıştır. Dergi aynı tempoda büyük bir sabırla on dört cilt ve 364 sayı çıkarılmıştır. Türk gençliğini ve aydınlarını dünyadaki kültürel gelişmelerden haberdar etmek amacıyla ortaya çıkan *Fikir Hareketleri*, aynı zamanda yine dünyanın en ileri mütefekkirlerinin, edip ve sanatkarlarının yazılarıyla doludur. Buradaki rolünün yalnız insicamı ve vahdet-i teminden ibaret olduğunu bildiren Hüseyin Cahit, "Oğlumun Kütüphanesi" teşebbüsüyle yapmak istediği hizmeti *Fikir Hareketleri* dergisi ile devam ettirmek istemiştir. Edebi türlerden hatıraya yer verilen dergide özellikle pratik tenkit örnekleri ağırlıklıdır. Roman, hikaye, şiir, tiyatro, nesir, seyahat edebiyatı, matbuat, polemik, edebiyat tarihi ve tercüme konularındaki yazılarıyla Hüseyin Cahit; dergiyi tek başına yürütür. Bu bildiride Hüseyin Cahit'in dergisinde edebi hareketliliği sağlayan edebi tenkit örnekleri ve tercüme faaliyetleri değerlendirilmiştir.

* Bu çalışma Buhara'da düzenlenen INCSOS-2018-3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, E-posta: abide@hacettepe.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Cahit Yalçın, *Fikir Hareketleri*, Edebi Tenkit, Tercüme.

LITERARY CRITICISM AND TRANSLATIONS IN FIKIR HAREKETLERI JOURNAL

ABSTRACT

As a writer and politician, Hüseyin Cahit has got many different types of book. His interest of literature is based on reading murder stories and Ahmet Mithat's literature and philosophie. Besides that he was influenced by his father who had a big library in his house with a great interest in reading and his mom who was a great follower of political events. Hüseyin Cahit's interest of interpreting was influenced from French and French culture which was intruduced in his high school years. During his school years he made a few translations.

Fikir Hareketleri journal including his own writings and interpretations published by Hüseyin Cahit during the Republican years, has a great influence on our understanding of philosophy of life. This journal was published in a 7 year period between 1933-1940. It was published in fourteen volumes and 364 series with the same speed and patency. *Fikir Hareketleri* which was published so as to inform Turkish young generations about the culturel developments in the world, included the publications of the most important influencial writers of the world. The key rol of Hüseyin Cahit formed by his consistency in his "Oğlumun Kütüphanesi" attempts, were maintained in his *Fikir Hareketleri*. Among the literary genre covering memories published in journals, were dominated by practical litrary critics particularly. Hüseyin Cahit himself governed the journal in which he publised articles about novel, story, poetry, theatre, prose, travel literature, publications, polemics, history of literature and literary critics. In this article, some examples of the literary criticism and translations helped the popularity of the journal published by Hüseyin Cahit, are evaluated.

STRUCTURED ABSTRACT

Fikir Hareketleri was an important journal that published sixteen pages weekly by Hüseyin Cahit Yalçın himself. He was a well-known writer, journalist and politician in the Republican period. This journal was published in a seven year period between 1933-1940. The main goal of author was to inform Turkish young generation and intellectuals about the cultural developments in the world. The journal also included the writings of the greatest international thinkers, intellectuals, poets and writers. Hüseyin Cahit, continued writing in the sam eline in his "Oğlumun Kütüphanesi" in *Fikir Hareketleri*. Among his publications there were novels, stories, poems, theatres, travel writings, polemics and literary histories. This study aims to evaluate Hüseyin Cahit's literary criticism examples and interpretation activities made his writing popular in *Fikir Hareketleri*.

In *Fikir Hareketleri* Hüseyin Cahit, assigned a special section called “Matbuat Hayatı” in order to evaluate the publications of young generations poets and writers. In his novel and story criticisms put a special emphasis on the style of writing. He tried to persuade young generation to be personal because he didn't like ideological publications. He encouraged young writers for publication but he also suggested them not to publish their works immediately. He emphasized the importance of literary criticisms. Hüseyin Cahit criticised the novels and stories like *Yakut Kayalar* and *Çöl Güneşi* by Şüküfe Nihal; *Kırmızı ve Siyah* and *Sanatkarlar* by Nahit Sırrı; *9.uncu Hariciye Koşuşu* by Peyami Safa; *Bir Renk ve Bir Ahenk* by Ali Mustafa; *Gong Vurdu* by Reşat Enis; *Gözlerin Sırrı* by Nur Tahsin; *İçimizden Biri* by Ragıp Şevki; *Pervane* by Server Ziya; Sabahattin Ali; *Fuji-Yama* by Sedat Simavi; *Sevgi ve Saygı* by Fakihe Odman; *Üç İstanbul, Türkçede Roman Hakkında Bir Deneme* and translated version of *La Dam O Kamelya* by Mithat Cemal; *Memleket Hikayeleri* by Bekir Sıtkı; *İhtiyar Dost* by Halit Ziya and also Turkish translation of *La Dameaux Camelias* by Mustafa Nihat. These poets and writers were became well-known in the later period. His first review about novel was *Bir Kadın Söylüyor* by Yaşar Nabi. And also the second review was about the same authors novel called *Adem ile Havva*. The other important critics were written on *Yakut Kayalar* and *Çöl Güneşi* novels by Şüküfe Nihal. It was obviously seemed that Hüseyin Cahit booked a wide range of issues about Yakup Kadri's novels. For instance; in the novels called *Bir Serencam*, *Nur Baba*, *Hüküm Gecesi*, *Sodom ve Gomore*, *Kiralık Konak*, *Yaban* and *Ankara*, he maintained some arguments about daily life and Turkish nation. Actually as a Turkish intellectual Hüseyin Cahit gave importance to Turkish women.

Hüseyin Cahit published 26 books, 4 translated novels and 1 essay critic on novel. He constructive critics attitude while criticising the works of young writers. He also had translations from the famous Western writers like F.Nitti, Alain, F. Delaisi, C. Turgeon, F. Strowski, C. Sforza, J. Benda, F. Cambo, M. Trumer, C. Bougle; Hocart. Hüseyin Cahit translated well-known novels called *İzlanda Balıkçıları* and *Madam Krizantem* by Pierre Loti.

Hüseyin Cahit's main aim was to expand the horizons of young writers by making translations from the world literature. His interpretations are extremely useful in Turkish Language and Literature.

Keywords: Hüseyin Cahit Yalçın, *Fikir Hareketleri*, Literary Criticism, Translations

GİRİŞ

İlmi, ictimai, edebi bir risale olan Fikir Hareketleri, Hüseyin Cahit Yalçın tarafından haftalık on altı sayfa olarak 29 Teşrin evvel 1933 tarihinde çıkarılmaya başlanmış ve 1940'a kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Büyük ölçüde tercümeyle dayanan Fikir Hareketleri, Hüseyin Cahit'in yedi yıl boyunca tek başına çıkardığı bir dergidir. Bu özelliği itibariyle devrinde önemli yankılar uyandırmış, özellikle Kadrocular tarafından eleştirilmiştir.

Hüseyin Cahit dergisinde devrin sosyal ve felsefi fikir hareketlerinin yanı sıra edebi hayatı ile de ilgilenmiş; sayfalarında edebi tenkit ve tercüme örneklerine yer vermiştir. Edebi tenkit başlığı altında

roman ve hikaye, şiir, tiyatro, nesir, seyahat edebiyatı ve matbuata dair edebi tenkitler dikkati çeker. Bu çalışmada roman ve hikaye tenkidi ile tercüme üzerinde durulacaktır.

Roman ve Hikaye

Hüseyin Cahit, yeni neslin eserlerine yer vermek düşüncesiyle *Fikir Hareketleri* dergisinde “Matbuat Hayatı” adlı bir köşe açmış; “Yürüyen dünya ile beraber onların da düşünme ve hissetme tarzları değişti” diyerek sıra farkı gözetmeden, tecrübeli/ tecrübesiz demeden şair ve yazarların eserlerini burada değerlendirmeye çalışmıştır. Bu yazıların tenkit sayılmaması gerektiğini de ayrıca belirtmiştir.

Hüseyin Cahit’in (1933: 11-13) ilk roman tenkidi Yaşar Nabi’nin *Bir Kadın Söylüyor* adlı romanı ile ilgilidir. Ona göre yazarın ilk eseri olan bu roman, bir tez romanıdır ve savunulan tez de “ithalat matai”dir. Yazar, romanında serbest aşkı savunmuştur halbuki bu tür bizim hayatımız için henüz “mevsimsiz”dir. Olayın kahramanı Selma, cinsi münasebet bahsinde erkeklerle eşitlik istemektedir. Hüseyin Cahit, feminist özellikler taşıyan bu romanın kahramanı Selma’yı antipatik bulur. Ona göre Selma, ukala bir tiptir ve sevilmemiştir. Selma’yı pek çok bakımdan tenkit eden yazar; hikayenin pek sade olan konusunu kısaca verdikten sonra bazı mantık hatalarını da belirtir. Yazarın, tezi bırakırsa başarılı olabileceğini de kaydeder.

Hüseyin Cahit (1933:10-12), ikinci olarak yine Yaşar Nabi’nin *Adem ile Havva* romanını vak’adan hareketle tenkit eder. Kusur ve acemiliklerine göre yazarın böyle bir roman yazmasını başarı olarak değerlendirir. Bu romanı, *Bir Kadın Söylüyor* adlı romandan tez olmaması dolayısıyla biraz daha üstün buluyor. Yaşar Nâbi’nin psikolojik tahlillerine istidadı olduğunu vurgulamıştır.

Hüseyin Cahit (1933:10-12), Şükûfe Nihâl’in de iki romanını tenkit eder. Bunlardan birincisi *Yakut Kayalar* adını taşır. Mensur şiir tarzında yazılmış bu roman hakkında Hüseyin Cahit şunları söyler:

Yakut Kayalar ziyân olmuş bir genç kız fâciası. Hem ziyan olmuş, hem ziyânkârlık etmiş ince, hassas ve pek romanesk bir kız.(...) Roman çocuklarını anlamıyan, aile teşkil ederken onların da hakkını düşünmek, hürriyetlerine hürmet etmek lâzım geleceğini akıllarına getiremeyen ana baba ile insanlığını, şahsiyetini ve hürriyetini idrak etmiş bir kız arasında çarpışmayı gösteriyor, kızların hakkını müdafaa ediyor. Fakat muharrir, gösterişi sever bir avukat, bir müddeiumûmi rolünü oynamaya kalkmadan, o kadar ince bir saygı ve itina ile, o kadar hafif dokunuşlarla bu derin faciaya işaret ediyor ve onu bizim içimizde öyle yaşıyor ki bu hakiki bir sanatkâr ruhuna dalalet eder. "Yakut Kayalar" edebiyatımızda kalacak canlı bir kitaptır (Hüseyin Cahit 1933:12) .

Hüseyin Cahit, vak'anın özeti ile eserden iktibas vererek onun hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar.

Hüseyin Cahit’in (1933:11-13) tanıttığı ikinci roman ise *Çöl Güneşi*’dir. Ona göre, Şükûfe Nihâl, bu romanında *Yakut Kayalar*’daki mevzua dönmüş ve mevzuu daha etraflı, bir romana yakışacak "tafsilat ve vakayi" ile izâh edeyim derken ölçüyü kaçırmıştır. Ana çizgileriyle vak’ayı da veren yazar, tenkidi de vak’ayı anlatırken yapar. Eserden yer yer iktibaslar sunmayı da ihmal etmez.

Hüseyin Cahit, bu defa da Nâhit Sırrı Bey’den biri roman, diğeri hikâye kitabı olmak üzere iki eser seçer. Roman, "Kırmızı ve Siyah" (1933: 11-13); Üç hikâyeden meydana gelen hikâye kitabı ise "Sanatkârlar" (1933: 13) başlığını taşır. Her iki eserde, Hüseyin Cahit’i en çok alâkadar eden üslûptur. "Üç muhtelif sanatkâr ruhunu anlatan üç fantezi" diye tanıttığı "Sanatkârlar" adlı eserdeki hikâyelerde, muharririn daha çok kendi kendisinin olduğuna, "Kırmızı ve Siyah"taki ihmalkâr halini bıraktığına hükmeder.

Hüseyin Cahit (1934: 11-12), Ali Mustafa Bey’in *Bir Renk ve Bir Ahenk* adlı eserini de tenkide değer bulur. Romanı tanıtırken, bazı özellikleri ve konusu üzerinde -iktibaslar vererek- durur. Hüseyin Cahit’in romanda dikkatini çeken hususlar, eserdeki vak’anın hayâli bir memlekette geçmesi, şahısların

hüviyetleri ile isimlerinin belli olmaması, romanda alışmadığımız bir üslûp, bir tarz ile içtimaî, felsefî ve psikolojik mütalaaların bulunması şeklinde sıralanabilir. Romanı ilginç hale getiren bu özellikler karşısında Hüseyin Cahit, onun tercüme olup olmadığından şüphe eder; fakat kesin karar veremez. Neticede şu hükme varır: "Bir romanda tez müdafaasından tatsız bir şey olmaz; romanın içinde tefelsüf kadar hiç bir şey gayrı tabii görünmez. Halbuki bu roman baştan başa bunlardan ibaret olduğu halde hiçbiri kusur teşkil etmiyor. Çünkü bütün bu karanlık, müphem, garip şeylerin üzerinde kuvvetli bir sanat nefesi esiyor. Alışmadığımız, göre göre usanmadığımız tuhaf bir güzellik var. Buna çarçabuk isınyoruz ve artık sürüklenip gidiyoruz" (Hüseyin Cahit 1934:11).

Hüseyin Cahit (1934:12-14), Reşat Enis Bey'in *Gong Vurdu* adlı romanını da, vak'ası, şahısları ve üslûbu itibâriyle tenkit ederken, bazı eksiklik ve mantıksızlıklar üzerinde durur. Hüseyin Cahit'in eser hakkındaki kanaatleri şöyledir:

"Bütün açıklığına, bazı tabirlerinin lüzumsuz kabalığına rağmen temiz ve samimi bir eser. (...) *Gong Vurdu*, ilmî bir içtimaî tetkik raporu gibi şahsiyetsiz, cansız hikâye değildir. (...) *Gong Vurdu* bir ahlâk ve âdât romanıdır. Kahramanları Ömer'in ve Naciye'nin hikayesi olmaktan ziyade şu zamandaki yaşayışımızın bir safhasının tasviridir" (Hüseyin Cahit 1934:12). "Vuran gonk, tiyatrodaki perdenin açılacağını haber veren Gonk'tur. Muharrir gözümüzün önüne açacağı hayat sahnelerini bize haber vermek için belki de bunu bir timsal olarak kullanmıştır" (Hüseyin Cahit 1934:13).

Hüseyin Cahit, eserin olumsuz yönlerine de işaret eder. Eserde sunilik bulur, Naciye'nin sefâletinde yazar gibi tamamen cemiyeti suçlu görmez. Tez bakımından hatalı, psikoloji itibariyle bazı aksaklıkların göze çarptığı eserde teknik kusur da vardır. Fakat her şeye rağmen, "*Gong Vurdu*, edebiyatımız hesabına bir kazanç teşkil edecek samimi ve değerli bir gayretin mahsulüdür" (Hüseyin Cahit 1934:14).

Hüseyin Cahit'in (1934:11-12) değerlendirmeye tâbi tuttuğu romanlardan biri de, Nur Tahsin Hanımefendi'ye ait olan *Gözlerin Sırrı* adlı romandır. Roman hakkında kısa bilgi veren Hüseyin Cahit, vak'anın özetini uzun tutmuş, eserde pek çok bakımdan eksik ve mantık hataları bulmuş ve sonunda da yazarın, bu hataları yok edeceğine dâir inancını belirtmiştir.

Hüseyin Cahit'in (1934: 91-92) incelemeye değer bulduğu eserlerden biri de Ragıp Şevki Bey'in, birbirini ezmeye çalışan beş kardeşin hikâyesini anlattığı *İçimizden Biri* adlı romanıdır. Hüseyin Cahit, sürükleyiciliğini kusurlarına bağladığı bu roman hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirir: "İçimizden biri garip ve acı bir lezzet ile bizi yakalayıp ta nihayete kadar sürüklüyor, ruhumuzun etrafında öyle bir hava yaratıyor ki buradan içimize dökülen şey kasvet, yeis ve bedbinliktir" (Hüseyin Cahit 1934:91).

Romanın konusunu da kısaca veren yazar, eserde zaman mefhumunun bulunmadığını örneklerle ortaya koyuyor.

Hüseyin Cahit (1934:187-188), bir başka yazısında da iki eser tanıtmıştır. Bunlardan biri, Server Ziya Bey'in, bir genç kızın mektuplarından ibaret olan *Pervane* adlı küçük romanı; diğeri ise Bekir Sıtkı Bey'in, *Memleket Hikâyeleri* adlı hikâye kitabıdır. Hüseyin Cahit, Server Ziya'nın üslûbunu beğenir. Onu işlek, tabii, sade ve aynı zamanda da kibar bulur. *Pervane*, iddiasız, küçük bir kitap olmasına rağmen, yazarında büyük roman yazabilecek "kabiliyet" görüyor. Hafif ve kolay mevzulardan yükselebileceğini ümit eder ve hikâyeyi özetler. Server Ziya'yı, bir "kabiliyet" olarak alkışlayan Hüseyin Cahit, Bekir Sıtkı'yı ise, üslup konusunda biraz laûbali bulur. Teklifsiz bir üslûpla, sanat âlemine nasıl çıktığını merak eder. Üslûpla ilgili eserden örnekler verir. Yazarın üslûpsuzluğuna rağmen, eserde bir realizm kokusu bulduğunu da inkâr etmez.

Hüseyin Cahit, Yakup Kadri'nin hikâye ve romanlarına da geniş yer ayırmıştır. Değerlendirmeye tabi tuttuğu ilk eser, hikâyelerinden meydana gelen *Bir Serencam*'dir (Hüseyin Cahit 1934:234-236). Gözlerini, yeni yazarlardan eski yazarlara çeviren Hüseyin Cahit, Yakup Kadri Bey'in

edebî hüviyeti hakkında bir fikir edinmek için, ilk yazılarını ihtivâ eden *Bir Serencam*'dan başlayarak, edebî hayatını merhale merhale tetkike karar verir. Eseri, teknik ve üslûp yönünden tenkit ederken örneklendirir. Hüseyin Cahit'e göre, eserin üslûbu Servet-i Fünûn üslûbudur; tabii, güzel ve zevk vericidir. Hikaye tekniğinde eskimiş taraflar vardır. O zamanlar hikâyelerin bir tasvirle başlaması bir kâide iken, bugün bundan vazgeçilmiştir. Ayrıca, hikâyelerin ölümle neticelenmesi de garip bir yeknesaklık olarak görünmektedir. Mevzuda ise, "en coşkunun bir romantizm ile en keskin ve işleyici bir teknik ve müşâhade" birbirine karışmış gibidir.

Eserin mevzuunu kabaca hikâye eden Hüseyin Cahit, yapma, özenme, zoraki şeyler senelerin sarsıntısına tahammül edemez; yaşayanlar ise ancak sanatkar gözlerin aksettirdiği hayat parçalarıdır, biçiminde gençler için alınacak bir ders de çıkarır.

Yakup Kadri'nin ele alınan ikinci romanı, Akşam gazetesinde tefrika edildiği sıralarda, özellikle Bektaşilerin hücumuna uğramış olan *Nur Baba*'dır (Hüseyin Cahit 1934:251-253). Yakup Kadri'nin edebiyatı, tekkelerin durumunu ortaya koyup tedavi çareleriyle ilgilenmek konusunda bir âlet gibi gördüğünü düşünen Hüseyin Cahit, yazarın kendini müdafaa eden yazılarından örnekleri de okuyucularına iletmeyi faydalı bulur. *Nur Baba* ile ilgili değerlendirme iki bölüm halindedir. İlk bölümde, hem yazarı hem de eseri eleştiren yazar, ikinci bölümde eserin özetine geniş yer ayırır. Hüseyin Cahit'in tenkitleri, üslûp üzerinde yoğunlaşır. Eserde, gazete başlıklarını andıran başlıkların olmasını (Bir Bektaşî tekkesinde mumlar nasıl söner? vb.) doğru bulmaz. Bu tutumun eserin edebi hüviyetine gölge düşereceğini düşünür. Üslûpta beğenmediği noktaları örneklerle gösteren yazar, Yakup Kadri'nin bu tutumunu, gazeteye yetiştirmek için acele davrandığı şeklinde izah eder. Yazarın araya girip izah vermesini de doğru bulmayan Hüseyin Cahit, üslûbunu, "not üslûbu" olarak değerlendirir. Hüseyin Cahit'e (1934:253) göre roman, asıl bittiği yerde başlamalıydı. Asıl roman, "zeyil" adını taşıyan kırk sayfalık üç bâb içine sıkışmıştır. Yazar romanı sonuna kadar iyi yürütememiştir. Romanın ikinci derecedeki şahsiyetleri arasında, daha canlı ve başarılı simalar vardır.

Hüseyin Cahit (1934:346-348), Yakup Kadri'nin *Hüküm Gecesi* adlı romanı üzerinde de uzun uzun durur. İki bölüm olarak yayımlanan bu değerlendirme yazısında da Hüseyin Cahit'in en çok tenkit ettiği husus, eserin üslûbudur. Bu romanın da günlük gazetede tefrika edilmek için yazıldığını kaydeden yazar, üslûbun *Nur Baba*'ya nisbetle sadeleşmiş olduğunu görür ve yazarı, bazı yabancı kelimeleri kullanması sebebiyle eleştiriyor. Olay kahramanlarının konuşurken, yabancı kelimeleri kullanmasının, nasıl birisi karşısında bulunduğumuzu göstermesi bakımından faydalı olduğunu, fakat anlatıcının kullanmasını yersiz bulduğunu kaydeder. Eleştirilerini örneklere dayanarak yapar. "Bir devrin romanı" dediği eserin, ana çizgileriyle vak'asını verdiği halde, yine de romanı anlatamadığını düşünür. Roman yakın tarihimizi anlatır. Ahmet Samim, Ziya Gökalp, hatta kendisi bile romanda yer alır. Hakiki şahısların da işe karıştığı bu eserin roman olamayacağını iddiâ eder.

Yakup Kadri'nin *Sodom ve Gomora* adlı romanı da, yazar tarafından üslûp ve teknik açılarından tenkide uğrar (Hüseyin Cahit 1934:380-382). Yine iki bölüm halinde yayımlanan bu değerlendirmede Hüseyin Cahit, üslûp konusunda yazara çatar ve lâubâliliğin arttığını söyler. Onun romanlarını da bu bakımından tarih sırasına göre okumanın önemine dikkat çeker. Bu romanın, *Bir Serencam*'daki üslûptan yavaş yavaş uzaklaşmış olduğunu düşünür.

Yakup Kadri'nin, görmediği yerlere ve eşyalara (av borusu, Amerika cengülü, kuşları vb.) benzetmelere de yer vermesi; ecnebî kelimeleri bol ve rastgele kullanmış olması; Tevrat edebiyatından örnekler göstermesi; Ahmet Midhat gibi hikâyenin ortasında söz alması vb. Hüseyin Cahit'in eleştirdiği hususlardır. "Felâket senelerinin hikâyesi" dediği romanın özetini de veren Hüseyin Cahit bazı sorular sorar; fakat cevap alamaz.

Hüseyin Cahit (1934:26-28), *Kıralık Konak* adlı romanı tanıttığı yazısında, eseri bulamadığı için çok geç okuduğunu belirterek konuya girer. Romanın, iyi bir hikâye tarzı ile başlamadığını, meddah hikâyeleri çeşnisi verdiğini söyler. Bunun, özellikle hikâyeye bir eskilik hâli, bir Osmanlı hususiyeti

vermek maksadıyla yapılmış olabileceğini de düşünür. Zira, eseri yayınlayan *Dergâh* mecmuası, eskiye meftunluk hissi de beslemektedir. Hüseyin Cahit'e (1934:27) göre, eserde bazı mevsim ve tarih yanlışlıkları varsa da bunlar, "eserin bizi karşılaştırdığı o derin ruhî ve içtimaî mesele karşısında gözümüze çarpmadan, romanın zevkini bozmadan geçip gidiyorlar". Esere, eski-yeni çatışması demek istemediğini kaydeden Hüseyin Cahit, en çok Nâim Efendi üzerinde durur. Ona göre Nâim Efendi iyi çizilmiş bir tiptir. Diğerleri onun yanında çok zayıftır. "Kiralık Konak'ın içinde bir Nâim Efendi yaşadıkça bu eser, Türk edebiyatında her zaman yaşayacaktır: Bütün sönen bir dünyanın canlı bir âbidesi olarak" diyen Hüseyin Cahit (1934:28), Nâim Efendi'nin eser üzerindeki tesirini bu cümlelerle ortaya koyar. Eserden bazı parçalar da veren yazar, romanın kıymetini âdetâ ilk keşfedenlerdendir. Zira eseri "muharririn meşhur eserleri arasında ismi pek zikredilmemekle beraber, *Kiralık Konak* alaka ve zevk ile okunacak güzel romanlardan biridir"(Hüseyin Cahit 1934:26) diye takdim eder.

Hüseyin Cahit (1934: 43-44), *Yaban* romanını tenkit ettiği yazısında özellikle teknik kusurlara dikkat çekerek bu tutumun Yakup Kadri Bey'e yakışmadığını belirtir. Eser, insan kemikleri arasında araştırırken bulunmuş bir defter diye, takdim edilmiş; sonunda ise defterin muharriri, onu bacağından yaralı sevgilisine bırakarak köyden gittiğini haber vermiştir. Defter, vak'anın sonuna kadar bütün tafsilâtı ihtivâ eder. Muharriri, yarasından kanlar akarken bunları yazmıştır. Hüseyin Cahit'e göre bu mantık hatası, Yakup Kadri için affedilecek gibi değildir.

Yakup Kadri'nin, Tevrat ve Batı, bilhassa eski Yunan hayranı olmasını, Anadolu kadınının durumunu eski Yunandaki kadınlara benzetmesini de Hüseyin Cahit hazmedemez. Bu romanı yazarın diğer romanlarıyla kıyasladığında, telmih ve teşbihlerin azalmış gibi görüldüğünü de kaydeden Hüseyin Cahit, burada üslubun değişmiş ve "tazeleşmiş" olduğunu farkeder. Yeni Türkçe kelimelerin kullanıldığı eserde, Fransızca kelimelerin fena tesir yaptığını, bunların atılması gerektiğini söyler. Roman kahramanın meçhul bırakılmasının kasti olabileceğini düşünür. Çünkü yazar, burada belirli bir şahsı değil, Türk münevveri ile Anadolu köylüsünü tasvir etmek istemiştir, denilebilir. Eserin bütün sıklet merkezini, böyle bir tez üzerinde toplamak için yazar bu yolu tercih etmiş olabilir.

Hüseyin Cahit, yazarın müşahedelerine katılmaz. Münevverler hakkındaki ithamlarını sathî ve topyekûn bulur. Tasvir edilen Anadolu'nun, köylüsünün de gerçeği yansıtmadığını, bu milletin, köylünün bir savaş kazandığını hatırlatarak sorar: "Yaban'ın dediği gibiye bu köylü bu savaşı nasıl kazandı? Bu müşahedeler nereden geliyor?". Hüseyin Cahit bu konuda şahsî bir hüküm vermek de istemez.

Hüseyin Cahit (1934: 60-61), Yakup Kadri Rey'in *Ankara* romanını ise "acemilik devresini çoktan geçirmiş yazarın iyi bir eseri" olarak takdim eder. Eserde, bir sanat ve edebiyat safhası olduğu kadar, bir de siyasî ve içtimaî bir "tez" bulur. Hüseyin Cahit, ilk hikâyekitabından son romanına kadar, Yakup Kadri'nin üslûbunu tenkit etmiştir. Burada da yine aynı konu üzerinde ısrarla durur. *Ankara* romanında, Tevrat edebiyatına pek itibâr edilmemiş olmakla beraber yine de bazı örnekler göze çarpar. Yabancı kelimeler (özellikle Fransızca) artmıştır. Bu noktada Hüseyin Cahit (1934:61) sorar: Eğer Yakup Kadri Fransızca kelime kullanmakta ısrar edecekse, "... en alışkın bulunduğumuz yabancı unsurdan kelimeleri de atarak yerlerine halis Türkçe kelimeler kullanmak yolundaki hareketin ne mânâsı kalıyor?". Hikâye tarzının Ahmet Mithad Efendi'nin ağzına kaçtığını örneklerle gösteren Hüseyin Cahit, "gerçi" edatının değişip kullanımını da yine örnek vererek ortaya koyar. Ankara'nın sergilediği meselelerin canlı ve alakayı uyandırır mahiyette, bazı tahlillerin "nafiz" oluşu sebebiyle bu teferruata fazla ehemmiyet vermeye vakit kalmadığını da kaydeder.

Hüseyin Cahit (1934:74-76), değerlendirmenin ikinci kısmında romanın özetini verir. Vak'adaki tutarsızlıklara da işaret eder. Romanın son kısmını "ütopik" bulur ve ekler: "... bu sonraki hayâlât romanın teknik ve müşâhede kıymetini bozmuş ve roman etrafında sun'i bir hava yaratmıştır. Halbuki romanda asıl yaşayacak kısım o pek kıymetli görüşler ve anlatışlardır" (Hüseyin Cahit 1934:76).

Hüseyin Cahit, Yakup Kadri'den sonra "genç bir kaabiliyet" olarak nitelediği Peyâmi Safâ'ya geçer. Peyâmi Safâ'dan da ilk olarak *9.cu Hariciye Koğuşu* (Hüseyin Cahit, 1935: 27-29) adlı romanı ele alır. Romanı çok beğendiğini söyler. Peyâmi Safâ'nın yalnız edebiyatla uğraşmamasını, Türkiye'de sanatçının maddî problemle karşı karşıya bulunmasına bağlar.

H.Cahit'e göre eser mükemmeldir. Fakat bu on beş yaşındaki çocuk bu yükü çekemez. "Bu çocuk Peyami Safa kadar okumuş ve düşünmüş görünüyor"(Hüseyin Cahit 1935: 29).

Romanın güzelliklerini göstermek için tahlillerden örnekler veren Hüseyin Cahit, yazarın üslûbunda ufacık bir lâubâlilik ve iptizal görememiş. Üslubunu "sâde fakat yüksek" diye niteler. Yakup Kadri'den sonra gençlerin çok ilerlemiş olduklarını ifade eder. Peyâmi Safâ'nın başarısını aşağıdaki cümlelerle anlatır:

Peyâmi Safâ en derin ruh tahlillerine hafif fırça darbeleriyle dokunmak ve yorgunluk vermeden bizim içimizde istediğini canlandırmak sırrını biliyor. Daha ilk sayfalarda rahat bir nefes alıyor. Görüyoruz ki karşımızda, bizi mutlaka istediği noktaya götürmek için bütün gayretini toplamış, uğraşan, çabalayan bir muharrir yok. O yalnız karşımızda bize bir genç ruhun batın hayatını yaprak yaprak ve çabuk çabuk açıyor. Bizi duyuşlarımızda serbest bırakmıştır. Gayesi sanki bize zavallı bir gencin ruhundaki fâciâyı sadece anlatmaktır. Ne bir tez, ne bir güzel yazı ve gösteriş düşkünlüğü.

Fakat asıl güzel yazı bu (Hüseyin Cahit, 1935: 28).

Peyâmi Safâ'nın *Bir Tereddüdün Romanı*'nı da çok beğenen H.Cahit (1935,107-109), romanı anlayabilmek için epeyce kültüre ihtiyaç bulunduğunu iddia ediyor. Eserden örnekler vererek yazarın Pirendello'nun etkisi altında olduğunu düşünür. Hüseyin Cahit'in eser hakkındaki düşünceleri şöyledir:

Bir Tereddüdün Romanı'nı yaratan bir memlekette bir edebiyat vardır ve bu Avrupalı bir edebiyattır.(...) *Bir Tereddüdün Romanı* yalnız memleketimiz hudutları içinde kalacak kitaplardan değildir (Hüseyin Cahit, 1935: 107).

"Roman baştan nihayete kadar ruhî bir tahlil silsilesidir. Fakat bunda şuurumuzda geçen vak'alar kadar şuurumuzun altından fıskıran hayat üzerine de aydınlık saçılmıştır. 0 derecede ki iki dünya birbirine karışmış, birbirini gözümüz önünde hakikattekenden daha berrak surette tamamlamış denebilir"(Hüseyin Cahit, 1935: 108) .

"Kitap felsefi temayüllerden ibaret cansız bir cilt değil. Burada felsefe dirilmiş ve karşımıza hakikatten ve hayattan koparılmış hala diri parçalarla, Arın füsunları ve güzellikleri altından çıkmıştır. Kitapta öyle sahneler var ki doğruluğu, canlılığı ile bize çarpıyor ve bizi titretiyor. Kelimeler ve şekiller arkasından yaşıyan kalblere, karanlık şuur izbelerine iniyoruz.

Şehrayin gecelerinde yakılan, karanlıklar içine yıldız dahmeleri saçan fişekler vardır. Peyâmi Safâ elindeki kalemi böyle kullanıyor, onu her vesile ile insan şuurlarının ve hislerinin anlaşılmaz muammaları arasına sokuyor ve saçtığı aydınlıklar arasında bizi en sade noktalarda hiç şüphelenmediğimiz çıplak hakikatlerle karşı karşıya getiriyor. Bu yalnız bir sayfada, bir yerde değil; bütün eser böyle muhteşem ve muazzam bir şehrayindir, bir zevk, sanat ve kültür ziyâfetidir.

Bazı eserleri bir kere okumak bile fazladır. Fakat *Bir Terrüdüdün Romanı* bir kerede bizi doyuramayacak kitaplardan. Onu her zaman elimize alabilir ve rasgele bir sayıfasını açarak, bâkir bir lezzet ile okuyabiliriz. Böyle derin ve nâfîz bir sanat eserini bir iki sayfada tahlile değil, sadece tarife bile muvaffak olamayacağımı yazıma başlarken biliyordum. Bu satırlar eserin kıymetine karşı hürmetimi ve hayranlığımı anlatabilseler, yetişir"(Hüseyin Cahit, 1935: 109).

H.Cahit bu şâirâne tahlilden sonra yine aynı yazarın *Fatih-Harbiye* (1935: 140-141) adlı romanına geçer.

H.Cahit'e göre, "Peyâmi Safâ bu eserinde Fatih ile Beyoğlu arasındaki uçurumun derinliklerine doğru tahlil ışıklarını uzatır. Bu, garplılaşmak isteyen Şark Türkiye' sinin geçirdiği ruh buhranlarından kopmuş bir sayfadır"(1935: 140).

Romanı hülâsa eden, yer yer iktibaslar da yapan H.Cahit'e göre, Peyâmi Safâ, hikâyesini çok kolay bir galebe ile neticelendirmiştir. Neriman tekrar nişanlısı Şinasi' ye döner. "Fâciânın dehşetini bize hissettirmekte gösterdiği itinayı neticenin katıyetine karşı bize emniyet telkin etmek hususunda biraz ihmal etmişe benziyor. Onun için Fatih- Harbiye'de Fatih'in galebesine rağmen, meselenin bu kadar kolaylıkla halledilebileceğine pek ihtimal veremiyorum.

Fatih-Harbiye bugün bizi üzerine çekecek, düşündürecek en taze, en canlı bir meseleye bir san'atkâr ruhun cesurâne hücumudur. Peyâmi Safâ'nın kalemine ve iktidarına lâıyk içtimaî, büyük bir mevzu" (Hüseyin Cahit, 1935: 141).

H.Cahit, tasvirler için de şunları söyler: "Tasvirlerde de çok muvaffak oluyor. Onun yazılarında muhite ve maddî şeylere dâir tasvirler ruh tahlillerinden ayrılamaz. Canlı ve cansız şeyler onun yazılarında birleşmişlerdir. Herşey canlıdır ve bizden bir parçadır. Onun içindir ki tasvirlerini yalnız edebiyat yapmak merakından doğmuş lüzûmsuz teferruat diye bir tarafa atmak imkan haricindedir. Romanlarında cematat bile birer vak'a şahısdır ve vak'a kahramanıdır"(1935: 141).

Hüseyin Cahit Peyâmi Safâ'dan sonra "geniş kabiliyetli bir muharrir" dediği Sabahattin Ali'nin "Değirmen"(1935: 251-252) adındaki hikâye kitabını tanıtıyor. Ona göre tetkik ve müşâhede kabiliyeti olan Sabahattin Ali, "... süse ehemmiyet vermiyor, tereddüde düşmüyor, vakit kaybetmiyor, emin ve çabuk adımlarla dosdoğru gayeye yürüyor ve çoğunda bu gayeye varıyor. Bay Sabahattin Ali, dünyayı pembe renkte görüyor denilemez. Yazılarının verdiği edebî hazların üzerine hayat ve insanlar hakkındaki acı görüşlerinden bir hüznün ve melâl, bir yeis ve fütur dalgası dökülüyor. Fransız realist ve natüralist mektebinin sanat çeşnisinden bu hikâyelerde bir rüzgâr var. Bu andırışı ben iyi mânâda alıyorum ve bir meziyet diye bahsediyorum" (Hüseyin Cahit, 1935: 251) .

Bozuk tiplere karşı içinde zaptedemediği bir muhabbet duyan Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde tez yoktur. Bu durum, tezli eserleri sevmeyen H.Cahit'in hoşuna gider.

Hüseyin Cahit'e göre "(1935: 252), "Muharrir hikâyenin arasında kendi sesini işittirecek fikirlerini ve felsefesini bize anlatmağa kalkmıyor. Fakat cümleler önünde çağlayan san'atkârın sesi bize kalbinin muhabbetlerini ifşâ ediyor.(...) Üslûbunun tesiri kelime süslerinden ziyâde ifadenin kudret ve muvaffakiyetinden ileri geliyor".

Hikâyelerinin bazılarında realist, bazılarında başka bir ruh, aşk ve hülya âleminde olan Sabahattin Ali, H.Cahit'e (1935: 252) göre, ".hikâyecilik san'atında mevcudiyetini kuvvetle hissettirecek bir sanatkâr ruhuna maliktir".

Hüseyin Cahit okuyucusunu başka bir yazarla tanıştırır: Sedat Simavi. Onun *Fuji-Yama* (1935: 379-380) adlı küçük romanını ise, yorgunluklarından uzaklaşmak ve dinlenmek isteyenlere tavsiye eder. Öncelikle romanın adı üzerinde duran H.Cahit için "Romanda en hoş giden nokta her şeyin bize hoş ihtisaslar vermek için gayet ahenkli bir surette mezcedilmesidir"(1935: 380).

Sedat Simavi'nin, seyahat vesilesinden istifadeyle okuyucuyu sıkıcı tafsilatla boğmaması, okuyucu psikolojisini iyi bilmesi, sabrı tüketmemesi, derin bir fâciaya yer vermemesi, sonucun mutlu ve olumlu olması eserin özellikleri arasındadır. H.Cahit romanın hülâsasını da yapar.

Fikir Hareketleri okuyucusu, bu defa bir kadın romancı ile karşılaşır: Fakihe Odman. Hüseyin Cahit, *Sevgi ve Saygı* (1935: 395-396) adını taşıyan bu ilginç romanı okuyucularına tanıtırken, muharririn romanını "bugünün lise talebeleri, yarının genç üniversitelileri okusun diye" yazdığını, ancak kendisinin bundan daha çok istifade ettiğini belirtir. Ona göre, romanın asıl kahramanları olan gençlerin

bundan öğreneceği çok şey yoktur. Bayan Odman, eserini kendisi gibi eskilere ithaf etseydi daha mantıklı olurdu.

Hüseyin Cahit muharriri bir kazanç olarak görür. Romanın gerçekten yazarın yaşadıkları mı, yoksa hayal mi olduğu konusunda tereddüde düşer. Eserin hakikat hissi verdiği düşüncesi ağır basar. Bu hissi yazıcılık bakımından "çok esaslı bir muvaffakiyet" olarak değerlendirir.

Sevgi, üniversite öğrencisi, afacan, Servet-i Fünûn tiplerine benzemeyen bir kız; Saygı da onun sevgilisidir. Yurt ve üniversite hayatı tüm canlılığıyla romanda yer alır. Sevginin notlarını okudukça gözümüzün önünde cıvıl cıvıl bir kaynaşma ve sevişme sıcaklığı görürüz.

Son olarak H.Cahit roman hakkında şu hükmü verir:

"Çok iyi, çok tabii başlayan, tamamen canlı ve hakiki bir hayât hissini veren roman ta sonuna kadar aynı kuvveti muhafaza edemiyor. Ufak tafsilatla fazla oyalanan ve kısa kesmesini unutan muharrir doktor tipi ile bütün bütün masal sahasına giriyor.

Fakat Bayan Odman'ın iddiasız yazılmış bu küçük kitabı bugünün "moeurs"ü hakkında bir vesika olmak itibariyle edebiyatımızda kalacak ve sevile sevile okunacak bir romandır"(Hüseyin Cahit 1935:396).

Hüseyin Cahit, Mithat Cemal'in *Üç İstanbul* (1938: 57-59) adlı romanının tanıtım yazısında ise bu büyük eserle ilgili olarak daha önce yazarından edindiği bilgileri de buraya aktarır. Buna göre Midhat Cemâl, bu kitabı yazarken en çok "lakırdı nesri" yapmak, kitabı yazı olmaktan kurtarmak, kitabın yazı tarafından ayrı adam olmak istemiştir. Bizdeki vak'a şahıslarının dümdüz olmalarını beğenmediği için, kitabında bunun aksini göstermeyi düşünmüştür. Romanlarımızda, edebiyatın ikinci bir felâket olduğunu gördüğünden, romanı, kahramanı Adnan'a yazdırarak ona kendi edebiyatını yaptırmıştır.

Hüseyin Cahit yazarın bu düşüncelerini ne dereceye kadar uygulamış olduğu hakkında bir fikir vermek üzere, Adnan'ın hayatından bir bölümü nasıl tahlil ettiğini bir parça ile gösterir ve şöyle der:

"Herhalde Midhat Cemâl bizi uydurma bir dünya içinde cansız mahlukat ile ülfetten kurtararak hakiki hayat içine atmak için bütün kabiliyetini göstermiş ve evvelâ bundan dolayı teşekkürlerimize tebriklerimize hak kazanmıştır." (Hüseyin Cahit, 1938: 59).

Yazısının ikinci bölümünde eserin özetini vererek sözlerini şöyle tamamlar:

Midhat Cemâl psikoloji bakımından doğru olmağa çok ehemmiyet vermiştir. Bunda tamamen muvaffak olduğunu memnuniyetle görüyorum. Midhat Cemâl bizi üç devre içinde canlı canlı yaşıyor. Bu muvaffakiyet bir sanatkâr için en esaslı noktadır. Intibasını kısaca söyleyeceğim: Edebiyatımız bir eser kazanmıştır (Hüseyin Cahit, 1938: 73-75).

Hüseyin Cahit bu defa roman ve hikaye tarzında yazılmış roman ve eserlerden değil de *Türkçede Roman Hakkında Bir Deneme* (1936: 266-267) başlığını taşıyan bir kitabı tanıtır.

Ona göre Mustafa Nihad eserini yazarken objektif kalmaya dikkat etmiştir. Bizde istediğimiz gibi roman var mı yok mu tartışmasına karışmadan, klasik edebiyatımızın manzum hikâyelerini tahlil ile işe başlamıştır. Okuyucu grupları hakkında eserde verilen mâlûmât alaka ve merak uyandırmaktadır.

Eserden yer yer iktibaslar da yapan Hüseyin Cahit, "Gayretli ve genç edebiyatçıyı muvaffakiyetli mesâisinden dolayı"(1936:267) tebrike lâyık görür.

Hüseyin Cahit "Matbuat Hayatı" köşesinde, tercüme eserlerin tanıtımına da yer verir. Remzi Kitabevi'nin Avrupa'nın güzide muharrirlerinden mürekkeb tercüme serisine başlamasını takdirle karşılar. Maxim Gorki'nin on hikâyesinden meydana gelen *Stepte* (1937: 299-301) adlı eseri bu serinin üçüncü kitabıdır ve Mustafa Nihad tarafından tercüme edilmiştir.

Yazar mütercimi başarılı bulur. Bazı kusurlarına da işaret eder. Tercümelerin zorluğu konusunda görüş bildirir. Ona göre, tercüme yazılar hemen basılmamalı, bir müddet sonra tekrar gözden geçirilmelidir. Eserin mevzuu hakkında kısa bilgilerle birlikte iktibas da yapar.

Hüseyin Cahit, Halit Ziya'nın yeni yayımlanan *İhtiyar Dost* (1937:203-205) adlı hikâye kitabını tanıtım yazısında eser hakkında şunları söyler:

"Burada eski yazılarla yeniler karışmış. Eskiler biraz rötuş görerek yeni çeşnişini daha ziyade almış. Fakat yine hep ihtiyar dost söylüyor. Halit Ziya'nın hayat tecrübeleri neticesinde ruhunda keşfettiği ihtiyar dost!"(Hüseyin Cahit, 1937: 203).

Hüseyin Cahit yazar hakkında söyleyecek söz bulamaz. Yapılacak en iyi şeyin, kitaptan bir parça naklederek okuyuculara edebî bir ziyafet çekmek olduğunu düşünür ve burada "Yegâne Dost" adlı parçayı verir.

Hüseyin Cahit, yine Remzi Kitabevi'nin yayınladığı Mustafa Nihad'ın tercüme ettiği bir eseri takdim eder: *La DameauxCamelias* (1937: 363-365). Eserin tercümesini beğenir. Yalnız, Mustafa Nihad'ın mukaddemede, bu piyesin vaktiyle Mahmut Şevket Paşa tarafından dilimize çevrildiğini haber vermesi karşısında duyduğu şaşkınlık hisini gizleyemez. Paşa ile eserin isminin yanyana gelmesinin, insanda garip teessürler uyandırdığını söyler. Eserden bazı parçalar naklederek okuyucuyu eserle karşılaştırır.

Hüseyin Cahit yine bir tercüme eseri tanıtır: *Epikür'ün Bahçesi* (1937: 379-381). Eserden parçalar takdim etmeden önce, tercüme, mütercim ve eser hakkında şu görüşleri bildirir:

Terceme merakı iyice kuvvetleniyor. Sık sık intişar eden kıymetli eserler bunun pek memnuniyet verecek birer delilidirler. Anatole France'a hayranlığını bildiğimiz muhterem Server Yesârioğlu şimdi şâir Midhat Cemâl'in edib kalemile birleşerek bütün bütün kuvvetli bir halde bizi Epikür'ün bahçesine götürdüler. Tercemenin kıymetini aşağıya bol bol alacağım parçalar isbat edecektir. Eserin hususiyeti parça parça okunmağa müsâid olmasıdır. Bu macerâ ve kahramanlıklarla dolu bir roman değil, her parçası üzerinde bizi uyandırmaya ve düşünmeye sevkeden ayrı ayrı parçalardan mürekkep sanatkar bir takım görüşler ve duyularlardır (Hüseyin Cahit 1937: 309).

Hüseyin Cahit, bu defa Midhat Cemâl'in *La Dam O Kamelya* (1937: 11-14) tercümesini bazı bölümler naklederek okuyucuya sunar.

Tercüme

Fikir Hareketleri, büyük ölçüde tercümeyle dayalı bir dergidir. Tercümelerin tamamı, dergiyi tek başına çıkaran Hüseyin Cahit'e aittir.

Öğrenme merakını hisseden okuyucularını pek çok konudan haberdar etmek isteyen Hüseyin Cahit, F.Nitti, Alain, F. Delaisi, C. Turgeon, F. Strowski, C. Sforza, J. Benda, F. Cambo, M. Trumer, C. Bougle; Hocart gibi alanlarında uzman ve meşhur kişilerin eserlerinden yaptığı tercümelerde şu konulara ağırlık vermiştir: Demokrasi, hükümdarlık iradesi, emperyalizm, Marksizm, sosyalizm, faşizm, nasyonalizm, müstemlekecilik, komünizm, eski ve yeni diktatörlükler, medeniyet, ilim, sanat, kültür, sanayi ve teknik, harp sonu Avrupası ve diktatörlükler, diktatörlükleri doğuran ve kolaylaştıran sebepler, hayat felsefeleri, dünyanın gidişatı, Hegel, Marx ve Engels'in tesirleri, Avrupa'nın menşeleri, Avrupa ruhu, modern insanın yetiştirilmesi, Rusya'da hayat, dünya buhranının sebepleri iktisadi buhran vb...

Hüseyin Cahit'in tercüme ile ilgisi ise İdâdi yıllarında tanıştığı Fransızca ve Fransız kültüründen kaynaklanır. Dersin sınıftaki öğretimini çok düzensiz ve metotsuz bulan Hüseyin Cahit, özel dersler alabilme imkanı olmadığı için, eline geçirdiği romanları sözlüklere baka baka okumaya çalışarak bu eksikliği telafi yoluna gider. Daha sonraları tercüme etmeye çalıştığı bu eserleri dergilerde yayınlamaya başlar. Böylece yazı hayatında tercüme daha çok önem kazanır.

İlk olarak, Bâbîâli Caddesi'ndeki Yuvanidis'in kitapçı dükkanından dikişle ilgili olan bir kitabı satın alır; sınıf arkadaşı Câvit'le beraber çevirerek "İğne İplik" başlığı altında Servet-i Fünûn Mecmuasında bastırır. Gazetelerde çıkan ilk yazısı budur. İdâdi'nin üçüncü sınıfındayken bazı haftalık dergilerde "La Nature" gibi Fransızca fenle ilgili kitapçıklardan tercüme yapıp yayınlamıştır. Yine Servet-i Fünûn dergisi için imzasız olarak Pierre Loti'den *İzlanda Balıkçıları*'nı, Lamartine'den "Graziella"yı, yine P. Loti'den "Madam Krizantem"i tercüme eder.

"... Hüseyin Cahit'in Fransızcaya ve Fransız romancılarına duyduğu ilgi artarak devam etmektedir. İdadideyken Xavier de Montepin, Emile Gaboriean ve Emile Richebour'un cinâf romanlarını, Paul de Kock'un zabita türündeki romanlarını ve o yıllarda çevrilmiş olan diğer romanları büyük bir iştihayla okuyan ve hatta Adolphe Belot'un Helene et Matilde'ini çevirmeye kalkan yazar daha sonra bu türden çevirilerde geliştirdiği Fransızcasıyla eserleri aslından okumaya başlar. Bu İdâdi yıllarında bilhassa Bourget'nin Nouveaux Essais de Psychologie Contemporaine adlı eserinden tenkite dair ilk temel bilgileri edinen ve onun bütün eserlerini getiren Cahit, daha sonra da Zola'nın Rugon Macquart Külliyyatı'na sahip olmuştur. Bourget ve Zola hayranlığı Mülkiye'den sonra da Servet-i Fünun yıllarında aynı kuvvette devam etmiştir.

Genç Cahit Mülkiye yıllarında okuduğu eserlerle Fransızcasını geliştirirken bir taraftan da çeviriler yapar. Örneğin Şuayb ve diğer arkadaşlarıyla birlikte Kitapçı Karabet vasıtasıyla Sultan Abdülhamit'e sayfası bir kuruştan cinayi romanlar çevirirler. O, bundan kazandığı parayla Lauruesse Ansiklopedisini alır. Bu yeni kitapların arasında gelen batı ve özellikle Fransız kültürü Cahit'in ömrünün sonuna kadar etkisi altında tutulacaktır (Huyugüzel 1982:11-12).

Paul Bourget ve onun vasıtasıyla tanıdığı Hippolyte Taine'in tesirleriyle roman alanından yavaş yavaş çıkarak yeni, sihirli ve câzib ufuklar bulan Hüseyin Cahit, bütün kültürünü Batı'ya, özellikle de Fransa'ya borçludur. Doğu eserlerinin, onun üzerinde hiçbir etkisi olmamıştır.

İdâdi'nin ikinci sınıfından başlayarak altı yıl süren Fransız Edebiyatı alışkanlığı onda kökünden değişik bir anlayış meydana getirmiştir. Paul Bourget ve Hippolyte Taine ile beraber Jules de Lemaitre'in Sainte-Beuve'ün denemeleriyle beslenen bir eleştiri anlayışı geliştirmiştir. Servet-i Fünun'a yazmaya başladığı eleştirilerin özünü Hippolyte Taine'den alarak onun nazariyesini ve metodunu açıklayan makalelerle bunları edebiyatımıza uygulamıştır.

Hüseyin Cahit Tarik gazetesinde Fransız basınından haberler çevirmiş, Saadet gazetesinde ise roman tercümelemi yapmıştır.

P. Lacombe'un *Edebiyat Tarihine Giriş* adlı eserinden aldığı "Edebiyat ve Hukuk" adlı makalesi son tercümesi olmuş ve bu yazı *Servet-i Fünûn* dergisinin saraya jurnal edilerek kapatılmasına sebebiyet vermiştir.

Hüseyin Cahit, *Tanin*'i bıraktığı zaman uzun bir durgunluk devresi geçirmiş, bu durum Malta'ya sürülüşüne kadar devam etmiştir. Mütareke yıllarında İttihatçı olduğu için İngilizler tarafından 1919'da Malta'ya sürülen Hüseyin Cahit, burada İtalyanca ve İngilizce öğrenmiş; İtalyanca'dan hikaye, tarih, psikoloji, felsefe gibi çeşitli konularda eserler tercüme etmiş; İstanbul'a dönünce de bunları "Oğlumun Kütüphanesi" adı altında 28 cilt halinde yayımlamıştır. Malta'da bulunduğu sırada içinde büyük bir yazı aşkı duyan yazar kendisini yaşatacak bir eser veremediğini düşünerek üzülmüş, bunu telafi etmek için bilim alanında gençlere her zaman kaynaklık edecek değerli eserlerden meydana gelen bir dizi sunmaya

karar vererek tercümelere başlamıştır. “Oğlumun Kütüphanesi” genel başlığı altında yer alan bu tercüme faaliyetinin Türk kültür hayatındaki önemi, bu faydacı düşünceden ileri gelmektedir.

“*Tanin* gazetesinin ikinci devresinde ayrıca ‘Tanin’in Küçük Hikayeleri’ genel başlığı altında İtalyan Edebiyatı’na ait 150’den fazla hikaye yayımlanmıştır. Bunların yanı sıra Annie Vivanti’dan çevirdiği *Yırtıcılar*, Mariou; Guido da Verona’dan çevirdiği *Mimi Bluiette*; Bahçemin Çiçeği, Geri Dönen Aşk ve Luciano Tezo Cuculi’dan çevirdiği *Aşktan Talihli* romanları tefrika edilir. Bütün bu hikaye ve roman çevirileriyle onun İtalyan Edebiyatı’nı tanıtmak isteği açıktır (Huyugüzel 1982: 30).

“Hüseyin Cahit Yalçın’ın giriştiği bu çeviri faaliyetine bir bütün olarak baktığımız zaman bunun muazzam bir çalışma olduğunu görüyoruz. Gerçekten de onun *Servet-i Fünun* döneminden ölümüne kadar çevirdiği eserlerin sayısı altmış ikiyi bulmaktadır. Bu eserlerden on sekizi siyasete, on beşi edebiyata, dokuzu tarihe, dokuzu sosyolojiye, dördü eğitime, dördü psikolojiye, üçü felsefeye ve biri de estetiğe aittir. Gene bütün bu çevirilerden kitap halinde basılabilenlerin miktarı doksan iki cilde ve yaklaşık yirmi altı bin sayfaya ulaşmaktadır. Onun ilk yıllarda yaptığı cinâî roman çevirileri ve çeşitli dergi ve gazetelerde ve özellikle *Fikir Hareketleri*’nde yayınlanan sayısız hikaye ve makale çevirisi ise şüphesiz ki bu faaliyeti çok daha büyük boyutlara ulaştıracaktır (Huyugüzel 1982: 33).

Hüseyin Cahit “... garp ilim ve edebiyatına ait tanınmış ve mühim eserleri –“ muayen bir mevzu ayırmaksızın”- tercüme eden ve bu suretle Türkiye’nin orta tahsil ve fikir muhitine hizmet edenler”in başında gelir. (...) Tercümelerinin nev’i ve zenginliği sayesinde fikir ufkumuzu genişletti, okumak alakasını artırdı. Mevzuların dağınıklığı zaruri olarak ihtisas dışına çıkma sebep olduğu için bu tercümelerin mühim bir mahzûru memleketimizde az çok yerleşmiş olan bazı ıstılahlara riayet edilmemesidir. Bu yüzden ruhiyat ve felsefeye ait kitaplarda ıstılahlar yerlerini kaybederek orta tahsil derecesinde olan gençlerin alıştıkları tabirlerden ayrılarak bu kitaplardan lazım olduğu kadar istifade edilmemesine sebep olmuştur. (...) ... Hüseyin Cahit’te tercüme işinin sıklet merkezi tarih ve felsefedir. O, yeni bir uyanış hareketini, ancak bugünkü garp fikriyatına nüfuzlu bir bakışta ve tarih kültürünün zenginleşmesinde görüyordu. (...) Hüseyin Cahit ferdçidir. Tercüme serilerini ve mecmualarını yalnız başına” çıkarmıştır (Ülken 1935: 379- 380).

Hüseyin Cahit’in tek başına yedi yıl boyunca yaptığı bu tercümelerin Türk edebiyatı ve kültür hayatı bakımından önemi tartışılmaz.

SONUÇ

Hüseyin Cahit, dergisinde *Servet-i Fünun* döneminden sonraki yeni neslin eserlerine geniş yer ayırmıştır. “*Matbuat Hayatı*” genel başlığı altında bu eserleri tanıtmış, tenkit etmiştir. Roman ve hikaye tenkitlerinde üsluba çok önem veren, metinden hareket eden yazar tezli eserlerden hoşlanmadığını söyleyerek gençleri ferdiyetçi olmaya davet etmiştir. Genç yazarlara şans tanımakla birlikte, eserlerini hemen bastırmamalarını ve objektif kalmaya dikkat etmelerini öğütlemiştir. Kendisinin ondan önce gelenlerden pek çok hücum, hakaret ve ümit kırıcı tavırlar gördüğü için sonrakilere karşı öyle bir davranışta bulunmak istemediğini belirtmiş fakat daha önce gelen mektepleri yıkmak için söz söylemekten ziyade eser ortaya koymak gerektiğini vurgulamıştır. Yeni neslin eserlerine önem vermiş, onların yetişmesinde tenkidin önemine dikkat çekmiştir. Yazarın eserlerini tenkit ettiği yazarlar şunlardır: Şükufe Nihal, Nahit Sırrı, Yakup Kadri, Peyami Safa, Ali Mustafa Bey, Reşat Enis, Nur Tahsin, Ragıp Şevki, Server Ziya, Sabahattin Ali, Sedat Simavi, Fakihe Odman, Mithat Cemal, Halit Ziya ve Mustafa Nihat. Söz konusu isimler daha sonra edebiyat tarihinde kalıcı olmuşlardır.

Dergide Hüseyin Cahit tarafından yirmi altısı yerli, dördü tercüme olan roman ve hikaye ile bir roman hakkında deneme kitabı değerlendirilmiştir. Tercümelerin ikisi Mustafa Nihad’a ikisi de Midhat Cemal’e aittir. Polemikleriyle dikkati çeken Hüseyin Cahit’in özellikle gençlere yönelik eleştirilerinde yapıcı bir tutum içinde olduğu görülür.

Bütün kültürünü Batı'dan, özellikle de Fransa'dan alan Hüseyin Cahit dünya edebiyatından yaptığı tercümelemlerle gençliğin ufkunu genişletmeyi kendine bir görev addederek farklı türlerde verdiği eserlerle bu çabasını ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

Huyugüzel, Ömer Faruk (1982). *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı, Hikaye ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Hüseyin Cahit (1933). "Bir Kadın Söylüyor". *Fikir Hareketleri*, C.1, S.5, s. 11-13.

----- (1933). "Adem ile Havva". *Fikir Hareketleri*, C.1, S.6, s.10-12.

----- (1933). "Yakut Kayalar". *Fikir Hareketleri*, C.1, S.8, s.10-12.

----- (1933). "Çöl Güneşi". *Fikir Hareketleri*, C.1, S.9, s.11-13.

----- (1933). "Kırmızı ve Siyah". *Fikir Hareketleri*, C.1, S.10, s.11-13.

----- (1933). "Sanatkarlar". *Fikir Hareketleri*, C.1, S.10, s.13.

----- (1934). "Ali Mustafa Bey: Romanı, Bir Renk ve Bir Ahenk". *Fikir Hareketleri*, S.1, S.11, s.11-12.

----- (1934). "Reşat Enis Bey: Gong Vurdu". *Fikir Hareketleri*, C.1, S.17, s.12-14.

----- (1934). "Nur Tahsin Hanımefendi, Gözlerin Sırrı". *Fikir Hareketleri*, C.1, S.22, s.11-12.

----- (1934). "Ragıp Şevki Bey, İçimizden Biri". *Fikir Hareketleri*, C.2, S.32, s.91-92.

----- (1934). "Server Ziya Bey- Pervane, Bekir Sıtkı Bey-Memleket Hikayeleri". *Fikir Hareketleri*, C.2, S.38, s.187-188.

----- (1934). "Yakup Kadri Bey- Bir Serencam". *Fikir Hareketleri*, C.2, S.41, s.234-236.

----- (1934). "Yakup Kadri Bey- Nur Baba". *Fikir Hareketleri*, C.2, S.42, s.251-253.

----- (1934). "Nur Baba- 2". *Fikir Hareketleri*, C.2, S.43, s.266-268.

----- (1934). "Yakup Kadri Bey- Hüküm Gecesi". *Fikir Hareketleri*, C.2, S. 48, s.346-348.

----- (1934). "Hüküm Gecesi- 2". *Fikir Hareketleri*, C.2, S.49, s.363-364.

----- (1934). "Yakup Kadri Bey- Sodom ve Gomore". *Fikir Hareketleri*, C.2, S.50, s.380-382.

----- (1934). "Sodom ve Gomore- 2". *Fikir Hareketleri*, C.2, S.51, s. 397-398.

----- (1934). "Yakup Kadri Bey- Kiralık Konak". *Fikir Hareketleri*, C.3, S.54, s.26-28.

----- (1934). "Yakup Kadri Bey- Yaban". *Fikir Hareketleri*, C.3, S.55, s.43-44.

----- (1934). "Yakup Kadri Bey- Ankara". *Fikir Hareketleri*, C.3, S.56, s.60-61.

----- (1934). "Yakup Kadri Bey- Ankara 2". *Fikir Hareketleri*, C.3, S.57, s.74-76.

----- (1935). "Bay Peyami Safa- 9cu Hariciye Koğuşu". *Fikir Hareketleri*, C.4, S.80, s.27-29.

----- (1935). "Peyami Safa- Bir Tereddüdün Romanı". *Fikir Hareketleri*, C.4, S.85, s.107-109.

----- (1935). "Peyami Safa- Fatih- Harbiye". *Fikir Hareketleri*, C.4, S.87, s.140-141.

----- (1935). "Sabahattin Ali- Değirmen". *Fikir Hareketleri*, C.4, S.94, s.251-252.

-
- (1935). “Fuji Yama- Bay Sedat Semavi”. *Fikir Hareketleri*, C.4, S.102, s.379-380.
- (1935). “Sevgi ve Saygı- Fakihe Odman”. *Fikir Hareketleri*, C.4, S.103, s.395-396.
- (1936). “Türkçede Roman Hakkında Bir Deneme- Mustafa Nihad”. *Fikir Hareketleri*, C.6, S.147, s.266-267.
- (1937). “Stepte, Ter: M. Nihad”. *Fikir Hareketleri*, C.7, S.175,s. 299-301.
- (1937). “İhtiyar Dost- H. Ziya Uşaklıgil”. *Fikir Hareketleri*, C.8, S.195, s.203-205.
- (1937). “La Dame aux Camelias –M. Nihad”. *Fikir Hareketleri*, C.9, S.205, s.363-365.
- (1937). “Epikür’ün Bahçesi”. *Fikir Hareketleri*, C.8, S.206,s.379-381.
- (1937). “La Dame O Kamelya- M. Cemal”. *Fikir Hareketleri*, C.9, S.109, s.11-14.
- (1938). “Üç İstanbul”. *Fikir Hareketleri*, C.10, S.238, s.57-59.
- (1938). “Üç İstanbul- 2”. *Fikir Hareketleri*, C.10, S.239, s.73-75.
- Ülken, Hilmi Ziya (1935). *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*. İstanbul: Vakit Matbaası.